VALTAKUNNANSYYTTÄJÄNVIRASTO 31.10.2018 Dnro 131/61/18

Lakivaliokunta
LaV@eduskunta.fi

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 2 c luvun 5 §:n muuttamisesta (HE 175/2018 vp)

Nykytilan arviointi

Kansainvälisestä vertailusta käy ilmi, että Suomen ehdonalaista vapautumista koskeva järjestelmä, jossa rikoksenuusijan vankeinhoidollinen ensikertaisstatus säännönmukaisesti palautuu tietyn pituisen rikoksettoman ajan jälkeen, on poikkeuksellinen. Tällaista järjestelmää ei ole missään muussa vertailuun valituista yhdeksästä maasta. Toinen vertailussa havaituista olennaisista eroista liittyy ehdonalaisen vapauttamisen harkinnanvaraisuuteen. Vertailumaista vain Sveitsissä ehdonalainen vapauttaminen on Suomen tavoin säännönmukaista, muualla se on aina harkinnanvaraista ja kolmessa vertailumaista vieläpä tuomioistuimen harkinnassa. Harkinnanvaraisuudesta seuraa mahdollisuus ottaa huomioon esimerkiksi se, miten vakavista rikoksista vankeustuomio on saatu ja millainen rikosten uusimisriski tapaukseen liittyy. Nämä seikat puolestaan liittyvät siihen, miten oikeudenmukaisena ja uskottavana rikosoikeusjärjestelmää pidetään.

Yhteenvetona maavertailusta voi todeta, että Suomessa tietyn rikoksettoman ajan jälkeen vankeinhoidollinen ensikertaisuus palautuu automaattisesti eikä anna mahdollisuutta arvioida rikoksen uusimisen todennäköisyyttä. Tämä murentaa kansalaisten käsitystä seuraamusjärjestelmän uskottavuudesta. Siten on ymmärrettävää, että nykyjärjestelmään kohdistuu kritiikkiä erityisesti vakavia rikoksia tekevien rikoksenuusijoiden osalta.

Muutosvaihtoehdot

Esityksessä on arvioitu kolmea eri vaihtoehtoa vastata nykyjärjestelmään kohdistuneeseen arvosteluun. Ensimmäinen vaihtoehdoista perustuu noin kolmenkymmenen kansanedustajan tekemään lakialoitteeseen (LA 16/2016 vp), jonka mukaan törkeistä henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista tuomitut vankeusrangaistukset olisi rajattava kokonaan ehdonalaisen vapauttamisen ulkopuolelle ja lisäksi ensikertaisstatuksen palauttava aika olisi pidennettävä kuudeksi vuodeksi. Tämä vaihtoehto on esityksessä suljettu pois kannatettavilla perusteilla.

Osoite Lintulahdenkuja 4 00530 Helsinki
Puhelin 029 562 0800
Sähköposti vksv@oikeus.fi
www.vksv.fi

Toisessa vaihtoehdossa on kysymys pelkästään ensikertaisstatuksen palauttavan rikoksettoman ajan pituudesta. Esityksessä on päädytty ehdottamaan lainmuutosta, jonka mukaan aika pidennetään kolmesta vuodesta viiteen vuoteen. Ehdotettu pituus on sama kuin alkuperäisessä säännöksessä aikanaan. Valittu vaihtoehto tarkoittaa lievää rangaistusjärjestelmän ankaroitumista ehdottomaan vankeuteen johtaneen rikoksen uusiviin henkilöihin. Ehdotus on omiaan lisäämään järjestelmän oikeudenmukaisuutta ja oikeasuhtaisuutta erityisesti vakaviin rikoksiin syyllistyneiden rikoksenuusijoiden kohdalla, mutta herää kysymys siitä, onko lisäys riittävä vastaamaan siihen kritiikkiin, mitä järjestelmää kohtaan on esitetty.

Kolmas vaihtoehto on lisätty esitykseen lausuntokierroksen jälkeen. Ainakin Valtakunnansyyttäjänvirasto esitti lausunnossaan toiveen selvittää, millaisia taloudellisia ja yhteiskunnallisia vaikutuksia seuraisi siitä, jos jokainen rikoksenuusija sovittaisi rangaistuksestaan vankilassa pääsäännön mukaisen kaksi kolmasosan (aikuiset) tai puolet (nuoret) ilman ensikertaisuusvähennystä. Selvityksen jälkeen tuli vielä arvioida, lisäisikö tällainen lainmuutos seuraamusjärjestelmän oikeudenmukaisuutta ja oikeasuhtaisuutta enemmän kuin se muutos, mitä esityksessä silloin ja nyt lausuntokierroksen jälkeenkin ehdotetaan. Tässä vaihtoehdossa ensikertaisuusstatuksen ei katsottaisi palautuvan ollenkaan rikoksettoman ajan jälkeen. Uudelleen vankeuteen tuomittu henkilö pääsisi ehdonalaiseen vapauteen vasta suoritettuaan rangaistuksestaan pääsäännön mukaisesti kaksi kolmasosaa tai jos kysymys on nuorena tehdystä rikoksesta, puolet. Tätä vaihtoehtoa tukisi kansainvälisessä vertailussa tehty havainto. Suomen kaltaista ehdonalaista vapauttamista koskeva järjestelmää, jossa henkilöön sovelletaan pääsäännöstä poikkeavaa ja lyhyempää ehdonalaisen vapauttamisen määräosaa (samanpituista kuin ensikertaisella vangilla), jos aikaisemman tuomion suorittamisesta on kulunut tietty aika, ei löydy yhdestäkään vertailumaasta.

Kolmannen vaihtoehdon arvioinnissa esityksessä todetaan kategorisesti, että vaihtoehdon myötä ”menetettäisiin ne mahdolliset hyödyt, joita ehdonalaisen vapauttamisen avulla voidaan saavuttaa uusintarikollisuuden vähentämisessä.” Tällä samalla lauseella on arvioitu kansanedustajien tekemää lakialoitetta LA 16/2016 vp, vaikka vaihtoehdot ovat täysin erilaiset. Lakialoitteessahan ehdotetaan, että tiettyihin rikoksiin ei sovellettaisi lainkaan ehdonalaisen vapauttamisen säännöksiä. Sen sijaan kolmannessa vaihtoehdossa aikuinen uusija pääsisi ehdonalaiseen vapauteen suoritettuaan kaksi kolmasosaa ja nuori rikoksentekijä suoritettuaan puolet uudesta rangaistuksesta.

Ehdotus ei sisällä kolmannen vaihtoehdon osalta arvioita siitä, lisäisikö tällainen lainmuutosseuraamusjärjestelmän oikeudenmukaisuutta ja oikeasuhtaisuutta enemmän kuin se muutos, mitä esityksessä nyt ehdotetaan. Lakivaliokunnan tulisi kuitenkin tämä arvio tehdä, jotta

Osoite Lintulahdenkuja 4 00530 Helsinki
Puhelin 029 562 0800
Sähköposti vksv@oikeus.fi
www.vksv.fi

lainmuutoksella ja sen perusteluilla oikeasti vastattaisiin hallituksen strategisen ohjelman ensikertalaisuussäännöksen arviointia koskevaan tavoitteeseen.

Valtakunnansyyttäjä Raija Toiviainen

Valtionsyyttäjä Leena Metsäpelto

Osoite
Lintulahdenkuja 4
00530 Helsinki

Puhelin
029 562 0800

Sähköposti
vksv@oikeus.fi

www.vksv.fi